

FRONT-LINE

Blaž Lukan

Komedija z "brutalnim prizorom"

Vinko Möderndorfer: ŠTIRJE LETNI ČASI
 Založba Mihelač, Ljubljana 1995 (Zbirka Talija)

Štirje letni časi je naslov satirične komedije Vinka Möderndorferja, ki jo je avtor opisno – in nekoliko nevtralnno – podnaslovil kot: "eno veselo poslansko komedijo – v dveh aktih – z lahkotnim zapletom in brutalno izpeljavo" (mimogrede: podnaslov povzemam iz cipa, saj ga v natisnjeni igri pod avtorjevim imenom in naslovom ni; podobnih – ko- rektorskih – površnosti je v knjigi na žalost še veliko); pri tem se moramo najprej ustaviti pri sintagmi "poslanska komedija". Zdi se, kakor da komedijo pridevnik "poslanska" že svojevrstno opredeljuje žanr, gotovo najbliže satiri. Lahko bi sicer rekli, da je o poslancih mogoče pisati tudi povsem "čiste" komedije, vendar se le-te zaradi svojega konkretno-prepoznavnega konteksta očitno prej ali slej znajdejo med satirami: torej konkretno-prepoznavnim (političnim) materialom, predelanim s selektivnimi "komičnimi strategijami".

Če na Möderndorferjevo komedijo položimo "idealni" satirični dramaturški model Gogoljevega *Revizorja* (in *Štirje letni časi* so – vsaj v izhodišču – sodobna različica "revizorskega" obrazca), kmalu najdemo pomembno razliko. Gogoljev *Revizor* ima namreč tisto, kar Möderndorfer v podnaslovu zaznamuje kot "brutalno izpeljavo", zaobseženo v strukturi: *Revizor* je tako že po strukturi (immanentno) groteskno-brutalen, Möderndorfer pa to "satirično" brutalnost eksplicitno

uprizarja v posebnem prizoru (4. prizor 2. dejanja). Tako doseže najmanj dvoje: struktura njegove komedije postane "lažja", "lahkotnejša", bolj komedijska kakor satirična, hkrati pa se z mejnim (brutalnim) prizorom inventivno dotakne že tudi novega žanra: črne (ali vsaj črnohumorne) srhljive kriminalne drame oziroma kriminalne srhljivke (glede tega se spomnimo Möderndorferjeve igre *Camera obscura*, 1990). Ta postopek izvede avtor dramaturško nadzorovano in obrtno večše: tako igra ostane do konca komedija, vendar zaradi omenjenega prizora izzveni nekoliko manj - ali sploh ne več - "lahkotno". Morda bi lahko rekli, da v *Štirih letnih časih* tik pred koncem doživimo nekaj, kar je zelo podobno avtentični grozi, vendar se pri tem ne nehamo smejati: to je "doživetje", ki omogoča Möderndorferjevi komediji presenetljiv učinek.

Möderndorfer pozna v svoji najnovejši komediji bogat repertoar komičnih (komedijskih) postopkov. Golo satirično "nominalnost" (navzočnost konkretno-prepoznavnega sveta samo prek imen, nazivov in pojavov) presega, denimo, prizor, ko hči v zamrzovalniku hladilnika najde očetovo partijsko knjižico, pa prizor hlastnega pribijanja razpela na steno, ki ga poslanec spontano komentira z besedami: "Pribij hudiča!", pa komično evociranje nekaterih imen in pojmov iz naše bližnje preteklosti (prezidij, ZKS ...), ki jih je čas že prekril z rahlo amnezijo itn. Komedijsko izredno "uporabni" se zdita tudi rahla (tipična?) omejenost poslančeve žene Amalije, ki omogoča niz komičnih "spodrs-ljajev", "naključij" in "povečav", ter fizična ponesrečenost (zato pa moralna čistost ...) "hčere družine" Jonike, ki daje komediji zabrisan sentimentalno melodramatičen ton (delno ga izraža tudi "nekomedijski" naslov *Štirje letni časi*).

Satirična linija besedila se zdi vselej na poseben način vzporedna osrednjemu komedijskemu toku. Tipizacija našega sedanjega političnega in poslanskega življenja, uprizorjena z osebo poslanca Ciglerja, ima nekoliko ločena namena: prvi poskuša učinkovito izpeljati nepreimenovano situacijsko-verbalno komedijsko zgradbo do "odprtega" revizorskega sklepa, drugi pa poskuša do poslančeve (značilne priročne politične "zdrsljivosti" - z desne na levo, iz rdečega v črno, iz resnice v floskulo ...) zavzeti rahlo angažiran odnos. Pravzaprav je vse, kar se

v igri zgodi, namenjeno obsodbi poslančevega nemoralnega ravnanja. Seveda pa "proces", ki ga v svoji "lahkotni komediji" uprizarja Vinko Möderndorfer in na katerem je obtožena (in kaznovana) cela družina Ciglerjevih, razen hčere Jonike, kljub svoji "brutalni izpeljavi" (seveda brutalni le dotlej, ko bi morala priteči kri, "V komedijah pa, kot vemo, ni krvi ...", str. 46), poteka izrecno v polju komedijskega in njegovi morali lahko potem takem logično "sledimo" samo v podtekstu: to pa je zagotovo postopek vsake dobre in učinkovite komedije.